

Medlemstidning för Befälsföreningen Militärötolkar - 1/2013 - mars

HUGIN & MUNIN

FRAMTIDENS UTMANINGAR
Lokaltolkarna och asyl
Kvinnornas intifada

HUGIN&MUNIN 1/2013 – mars

Hugin & Munin är Befälsföreningen Militärtolkars medlemstidning. Tidningen distribueras i tryckt format till föreningens medlemmar, men finns också på www.militartolkar.org.

Adress

Befälsföreningen Militärtolkar
Box 24130, 104 51 Stockholm

Chefredaktör

Karolina Lindén
hm@militartolkar.org

Grafisk redaktör

Ylva Winsnes

Ansvarig utgivare

Erik Malmberg
ordforanden@militartolkar.org

Tryck

Wikströms Tryckeri, Uppsala

ISSN 1654-9937

Styrelsen i MT

Erik Malmberg, ordförande
Erik Andermo, vice ordförande
Peter Möller, sekreterare
Philip Reznik, kassör
Karolina Lindén,
chefredaktör Hugin & Munin
Victoria Lindberg, ansvarig
för kvinnligt nätverk
Edvard Wiman,
ansvarig för Tolkpoolen
Gustav Axelson, ansvarig
för mentorprogrammet
Olof Kollinius,
marknadsföringsansvarig
Anton Larsson, jubileumsansvarig

Postgiro 59 895-3

Orgnr 802402-4930

Annonsbokning

pr@militartolkar.org

Adressändring

register@militartolkar.org

Anmälan till nyhetslista

mt-nytt-subscribe@googlegroups.com

Omslag

Foto: Soldater från vakt och eskortplutonen patrullerar området som omger den svenska campen.
Källa: Försvarsmakten

oriflame
natural swedish cosmetics

Redaktören har ordet

Vi lever i en tid av förändring. Under vår livstid har samhället och tekniken tagit jättelika språng framåt och så kommer det sannolikt fortsätta ett tag till. Den världsliga utvecklingen har, till skillnad från hur man skulle kunna tro, inte skett i små stegvisa förändringar, utan i jättelika språng med vissa intervall. Just nu är vi inne i ett sådant språng.

Den i samhällsförändringen inbyggda ”ketchupeffekten” gör att vi mer än något annat måste vara beredda på ständig förändring för att hålla jämna steg med vår samtid. Frågan är bara vad vi ska förbereda oss för och förändra oss efter.

I detta nummer av Hugin & Munin tar vi fasta på just framtid och förändring. Vi konstaterar att dariutbildningen försvinner från Tolkskolan och minns de intensiva år som varit för både utbildare och tolkar. Vi får också en rapport från Klas Eklund, medlem i regeringens framtidskommission, om hur vi förbereder oss för framtidens utmaningar och möjligheter. Ulrik Francke berättar om FOI:s arbete med att analysera sociala medier som en del av informationsinhämtning. Elin Hagerlid visar på hur internet blivit en arena för feminism i Mellanöstern. Gustav Axelson berättar om föreningens mentorsprogram, som syftar till att förbereda yngre tolkar för ett framtida yrkesliv.

Vår samtid kokar av vilja till förändring, det är helt tydligt. Samtidigt står det klart att den som inte kan sin historia får svårt att förstå sin samtid (och framtid för den delen). Vi får därför också glada att få förmånen att lära oss mer om 1740-talets ryska, ta del av minnen från värnpliktiga på Tolkskolan och minnas Sven Dahlström, en av Tolkskolans tidiga lektorer.

I slutändan handlar förmågan att möta framtiden om att fatta bra beslut. Beslut som gör det möjligt för oss att stå förberedda, flexibla och entusiastiska över den tid som kommer. För detta krävs en insikt om vart vi vill gå. För som katten säger till Alice i Lewis Carrolls roman efter att ha frågat honom vilken väg hon ska välja: ”Om du inte vet vart du ska, så spelar det ingen roll vilken väg du väljer”.

Trevlig läsning,

Karolina Lindén

Chefredaktör

MT:S KALENDARIUM

15 april	sista anmälan sommarkurser på Tylebäck
Maj	Vårföredrag
v.26-27	Sommarkurser på Tylebäck

Läs mer på www.militartolkar.org

MT-vänner!

Den 23 mars gick MT:s årsstämma av stapeln i Uppsala och med det sparkade vi igång ett nytt aktivitetår i föreningen. Jag hoppas att alla hade trevligt och att ni liksom jag ser fram emot våren och sommarens aktiviteter. Främst väntar vår föredrag och After Work innan det åter är dags att bege sig ner till den halländska kusten för MT:s sommarkurser på Tylebäcks kursgård. Väl mötta där!

Festligheter och roliga aktiviteter åsido vill jag dock med denna spalt rikta uppmärksamhet åt ett betydligt allvarligare tema. Under det senaste halvåret har vi i massmedia kunnat läsa om situationen för de lokalanställda tolkar som utför uppdrag för den svenska försvarsmakten i Afghanistan. Genom beslutet att dra tillbaka de svenska trupperna från landet förlorar tolkarna sitt naturliga beskydd. Då ett samarbete med utländska grupper inte ses med blida ögon av vissa grupper, kommer tolkarna hamna i en utsatt situation med risk för sina liv.

Tillsammans lämnade några av

de afghanska lokaltolkarna i juli in en ansökan om asyl i Sverige. Denna avslogs då den svenska utlänningslagen inte tillåter gruppsökanden om asyl, samt anger att asylansökan måste göras på plats i Sverige. Inget initiativ har tagits från den svenska regeringens sida för att garantera tolkarnas säkerhet.

De afghanska tolkarnas är även MT:s sak. Vår förening och institutet militärtolkar har sitt ursprung i de ingermanländare och finländare som flydde till Sverige under andra världskriget och värvades till den svenska försvarsmakten på grund av sin språkkompetens. De afghanska tolkarna har varit en otroligt värdefull resurs för de svenska styrkorna och har varit en förutsättning för att våra svenska militärer överhuvudtaget har kunnat genomföra sin verksamhet. Det är den svenska statens plikt att ta sitt ansvar och säkerställa att dessa medarbetare inte blir helt utelämnade till sitt öde.

Det främsta argumentet som har använts är att det krävs en lagändring för att tolkarna ska kunna söka

uppehållstillstånd från sitt hemland. Det är riktigt, och ingenting som vi ifrågasätter. I situationer som denna måste det dock finnas ett betydligt mer flexibelt synsätt på problemet. Vår förening är ett resultat av att den svenska staten har tänkt utanför ramarna och än idag gör vi vårt bästa för att förvalta det arvet. Låt detta vara ett exempel.

Erik Malmberg
Ordförande

I DETTA NUMMER

s 4 Dags att söka Militärtolkarnas mentorprogram 2013/2014

s 5 Ta chansen och sök till mentorprogrammet

s 6 Framtidens utmaningar och hur vi möter dem

s 8 Kvinnornas intifada | s 10 Lokaltolkarna och asyl

s 12 Fem år med dari | s 14 Ryska på 1740-talet

s 16 Sanningen är krigets första offer | s 18 Sven Gustavsson in memoriam

s 19 TolKS första guld | s 20 Erfarenheterna från Sankt Petersburg blev spänningsroman

Dags att söka Militärtolkarnas mentorprogram 2013/2014!

MT har ett mentorprogram som uppskattas mycket av både mentorer och adepter. Syftet är att föra samman våra yngre och äldre medlemmar så att de senares karriärval, livsgärningar och personliga patos kan utgöra inspiration och vägledning för de som ännu står inför några av livets viktigaste val.

Hur relationen mellan adept och mentor skall komma att utkristallisera sig överlåter vi gärna åt deltagarna att själva avgöra. MT utgör främst kontaktförmedling, startskott, organisatoriskt stöd och rådgivning. På adeptsidan passar programmet främst den som är i slutfasen av sina studier eller i början av sin yrkeskarriär medan mentorer kan befinna sig på allehanda ställen i karriären. Programmet kan sökas av alla och samtliga ansökningar behandlas med sedvanlig sekretess.

Så här ansöker du som adept till mentorprogrammet:

- Skicka oss ett personligt brev på högst en sida samt CV.
- Beskriv tydligt i brevet varför du vill vara med i mentorprogrammet.
- Beskriv kortfattat vilken yrkesmässig bakgrund du skulle vilja att din mentor har.
- Skicka in din ansökan senast den 10 maj 2013 till mentorprogram@militartolkar.org.
- Mentorer är även välkomna att skicka intresseanmälan till adressen ovan.

Vi ser fram emot din ansökan!

Ta chansen och sök till mentorprogrammet!

Under året har den sjunde upplagan av MT:s mentorprogram genomförts, och nya adepter har fått möjlighet att lära av äldre medlemmar. För att få en bild av hur det är att delta i programmet har Hugin & Munin vänt sig till en av årets deltagare, Philip Reznik.

Text: Gustav Axelson, TolkS 08/09
Bild: Philip Reznik

Hur har upplägget för mentorprogrammet sett ut?

Det började med att alla adepter och mentorer träffades på en uppstartsträff anordnad av MT. Förutom att börja lära känna varandra under avslappnade former fick vi dessutom lyssna på ett intressant föredrag om mentorskap i allmänhet och ta del av lärdomar från tidigare upplagor av programmet. Därefter är man i princip fri att lägga upp mentor – adeptrelationen själva, även om tanken är att minst fyra träffar ska genomföras under året.

Hur har träffarna sett ut för er del?

Jag och min mentor kom igång ganska snabbt med träffarna och har redan hunnit ses vid fem olika tillfällen. Vi har oftast setts över en längre lunch, i kanske en till två timmars tid och funnit att det är ett bra koncept som även passar schemamässigt för oss båda. Ämnena har varierat från såväl studie- och yrkesrelaterade frågor till mer allmänna ämnen som work-life balance och personliga reflektioner från min mentors karriär. Jag har även fått förmånen att få följa med på en rättegång och där fått träffa flera seniora kollegor och skaffa mig en bättre inblick i de praktiska aspekterna av juristyrket.

Philip gick Televapen 06/07 och studerar idag juridik på Stockholms Universitet. Han arbetade tidigare för UD på generalkonsulatet i Kaliningrad.

”Det är alltid intressant att ta del av personliga reflektioner från någon som har varit aktiv inom ett område så pass länge och det har definitivt gett mig nya infallsvinklar och utmanat mina uppfattningar.”

Vad kommer du som adept främst att ta med dig från programmet?

Jag tycker att mentorprogrammet har fungerat som ett väldigt bra bollplank för att utforska och utveckla de idéer jag haft kring min framtida yrkeskarriär och livsval. Det är alltid intressant att ta del av personliga reflektioner från någon som har varit aktiv inom ett område så pass länge och det har definitivt gett mig nya infallsvinklar och utmanat mina uppfattningar.

Vilket budskap skulle du vilja ge till de MT-medlemmar som funderar på att söka till mentorprogrammet?

Jag hade funderat på att söka länge, men aldrig kommit till skott så se för det första till att söka! Se det som en chans att få träffa en person som sysslar med det du vill ägna dig åt i framtiden. Du kommer att få ovärderlig input på vad karriären innebär och dessutom en kontaktyta mot de områden som intresserar dig.

Matchningen är väldigt viktig, så se till att få med både vad du tror att du vill syssla med i framtiden, vad ditt främsta mål med programmet är och vilken typ av mentor du vill ha. Var ärlig, annars får du kanske inte alls den mentor du tänkt dig. ●

Framtidens utmaningar och hur vi möter dem

Världen förändras och framtiden bjuder på både möjligheter och utmaningar. Klas Eklund, tidigare chefsekonom på SEB och medlem i regeringens framtidskommission, ger här sin syn på framtiden och hur Sverige ska möta utmaningarna.

Skribent: Klas Eklund, TolKS 71/72

Foto: Martina Huber/Regeringskansliet

Att göra prognoser för framtiden är alltid vanskligt. Helt omöjligt är det dock inte om man skriker varsamt fram och håller tungan rätt i munnen. Svårigheten med att göra prognoser bottenar i att vi faktiskt inte kan veta vad framtiden bär i sitt sköte. Att våra ansträngningar att sja om den ofta(st) går bet beror på att våra modeller för att göra prognoser, i synnerhet när det gäller ekonomiska sådana, bygger på en återgång till medelvärde och historiska samband. Det gör att modellerna inte förmår berätta om helt nya fenomen eller historiska överraskningar. Vi underskattar också slumpens inverkan i historiens utveckling.

Framtidskommissionen är tillsatt av regeringen för att identifiera de samhällsutmaningar som Sverige står inför på 20-40 års sikt samt presentera strategier för att möta dessa. Kommissionen består av regeringens fyra partiledare samt representanter från näringslivet, universitetet och fackförbunden. Jag själv är den enda ekonomen i sällskapet. Slutprodukten är en politisk rapport som skrivs under av statsråden i kommissionen. Vår uppgift som icke-politiker i kommissionen är att ge bakgrund och ramverk för de beslut som behöver tas. Att utstaka vägen framåt därifrån gör statsråden Löf, Hägglund, Björklund och Reinfeldt. Syftet med denna artikel är inte att beskriva vad kommissionen kommit fram till (detta kommer presenteras senast i mars 2013) utan att ge min syn på framtiden och de utmaningar vi står inför.

Framtidskommissionen

Från vänster: Eva Nordmark, Klas Eklund, Viveca Ax:son Johnson, Johan Rockström, Göran Hägglund, Stina Westerberg, Mernosh Saatchi, Fredrik Reinfeldt, Helena Jonsson, Annie Löf, Lars Trägårdh, Jan Björklund, Jesper Strömbäck, Pekka Mellergård

Utgångspunkter

För min syn på framtiden har jag följande utgångspunkter:

- Globaliseringen fortsätter
- Vår befolkning fortsätter att åldras och det gör välfärden dyrare
- Segregation och utanförskap blir mer hotfullt
- Miljön kräver en grön omställning
- Kommunikationsteknologin berikar civilsamhället men hotar det traditionella demokratiska samtalet

Låt oss nu gå igenom dessa och vad de innebär.

Globaliseringen fortsätter

Sverige är ett litet land. Med den befolkningstillväxt som råder i världen kommer Sverige på 20-40 års sikt att ha 10 miljoner invånare och utgöra en promille av världens befolkning. Detta i kombination med att Kina och Indien fortsätter konkurrera högre upp i värdekedjan och att kostnaden för transporter minskar gör att Sveriges betydelse som nation kommer att

minska. Detta kommer påverka den svenska självbilden. Globaliseringen får som följd att fler jobb blir flyttbara. Röntgenläkaren kan lika gärna sitta i Bangalore och se röntgenplåtarna i realtid, men sjuksköterskan måste även fortsättningsvis finns på plats för att ta hand om patienten. Vi kommer också se mer av kalejdoskopiska komparativa fördelar, det vill säga att de komparativa fördelarna snabbt växlar mellan olika kontinenter, länder, städer, ja till och med mellan arbetslag inom ett företag.

Dyrare välfärdstjänster

Vår befolkning fortsätter att åldras och våra sjukvårds- och omsorgskostnader fortsätter att öka. Ökningen beror på att kraven på vård och omsorg ständigt ökar och de högre kostnader som dessa genererar är större än den kostnadsminskning som tekniska framsteg innebär. Ett tydligt exempel på detta är tidigare generationers äldre som när de började bli svagsynta fick en vit kapp att se sig fram med. Idag

blir dagens äldre upprörda när de får vänta mer än tre månader på en starroperation. Att kvalitetskraven ökar är mycket bra, men ställer högre krav på vården och omsorgen. Att produktiviteten inom tjänstesektorn inte ökar trots att lönerna ökar benämns ofta som Baumols sjuka, efter den Nobelprisförtjänta nationalekonomen William Baumol. Precis som en symfoniorkester inte låter bättre för att den spelar snabbare är det svårt att få ökad produktivitet i vården enligt samma mall som i industrin. Valfärdstjänsterna kommer därför bli dyrare. Detta ger särskilt spänningar i pensionssystemet och kommer att slå olika hårt i olika delar Sverige, och särskilt hårt mot glest befolkade kommuner.

Arbetsmarknaden

Framtidens arbetsmarknad ställer höga krav på teknologisk utveckling. Detta ställer i sin tur krav på utbildning och hög språklig kompetens. De enklare jobben med låga trösklar försvinner allt mer, vilket får som följd att Sverige ”spricker isär” mellan de som jobbar och de som står utanför arbetsmarknaden. Vi kommer få en hög permanent arbetslöshet och ett permanent utanförskap för vissa grupper. Det blir svårare att komma till Sverige och få ett jobb om man inte redan är utbildad eller har en eftertraktad kompetens.

Så vad gör vi åt detta?

Nu har jag presenterat en framtida omvärld som måhända kan verka en aning dystert. Det finns dock en mängd saker vi kan göra för att möta utvecklingen och inte låta den ta oss på sängen. För detta har jag fyra ”recept” jag ska dela med mig av.

1. Gå på två ben

Den svenska arbetsmarknaden måste innehålla både högkvalificerade och lågkvalificerade jobb. Det måste finnas jobb utan trösklar såväl som högteknologiska utbildningstunga arbeten.

2. Modernisera välfärdstjänsterna

Sveriges skattenivå har legat stabilt kring ungefär 50 % länge. Jag hävdar att skattetaket är nått, högre skatt än så här är svenskarna inte beredda att betala. Vi har sedan slutet på sextioaset sett två olika angreppssätt på hur styrningen av välfärdstjänsterna sett ut: antingen 70-talets statliga styrning, vilket var fyrkantigt och tungrovt eller en helt privat marknad där det är helt upp till var och en själv att välja. Inget av dessa två angreppssätt har fungerat tillfredställande, här behövs kreativitet, valfriheten är ett krav men marknaden måste tämjas. Vi måste våga tänka nytt och inte fastna i skyttegravskriget om vinstuttag i välfärden.

3. En dynamisk ekonomi

Sverige måste lyfta blicken för att få fram nya innovationer. Att stirra sig blind på forskning och utveckling räcker inte, vi behöver en helhetsbild. Vi ska uppmuntra entreprenörskap, förenkla den ”kladdkaka” som finansierarna till nya innovationer

”Vi måste våga tänka nytt och inte fastna i skyttegravskriget om vinstuttag i välfärden”

utgör idag (jag rekommenderar Sveriges ingenjörsvetenskapsakademis innovationskarta som visar det virrvarr av myndigheter som idag är involverade). Därtill bör vi uppmuntra tjänstesektorn, stödja små och medelstora företag och se över skatter och regleringar för dessa, bygga ut infrastrukturen och satsa på företagskluster och Centers of Excellence.

4. En grönare ekonomi

Ekonomiska styrmedel måste få en mer framträdande roll när det gäller förnyelsebar energi, avfallshantering och infrastruktur. Vi behöver bättre mått och mätmetoder för ekonomi (BNP mäter varken humankapital

Klas Eklund

eller den kunskapsnivå som gör dagens företagsetableringar möjlig) och en grön skatteväxling. Det måste vara dyrare att skita ned miljön och billigare att göra gröna val. När plånboken och samhällsintresset drar åt samma håll kommer det inte dröja länge innan vi ser resultat.

Kapitalism 4.0

Avslutningsvis ser jag en framtid med en ny sorts kapitalism i antågande. Ekonomen Anatole Kaletsky kallar den Kapitalism 4.0. Vi har upplevt tre varianter eller faser under 1900-talet. Första fasen utgörs av kapitalismens tillblivelse i slutet av 1800-talet fram tills Första världskrigets slut då stat och näringsliv hölls strikt åtskiljda, 30-talets kapitalism som slutade i den stora depressionen utgör den andra, med John Maynard Keynes tankar som centralt tankegod. Den tredje fasen påbörjades i och med Margret Thatcher och Ronald Reagans hyllning av marknaden och avslutades med Lehman Brothers konkurs. Nu är vi på väg in i Kapitalism 4.0, en ny sorts kapitalism där staten och marknaden verkar i symbios med varandra på ett hållbart sätt. Man kan likna det vid Bamses visdomsord ”Den som är väldigt stark måste också vara väldigt snäll” eller för er lite yngre i föreningen, Spidermans motto ”With great power comes great responsibility”. ●

Kvinnornas intifada

”Kvinnornas revolt i arabvärlden” är en sida på Facebook som fått mycket uppmärksamhet sedan den startades 2011. Den är en reaktion på besvikelsen över att revolutionerna i de arabiska länderna inte fört med sig någon förbättring av kvinnors rättigheter. Sidan har fått över 60 000 medlemmar men har även stött på motstånd, skriver Elin Hagerlid för Hugin och Munin.

Text: Elin Hagerlid TolKS 10/11
Bildkälla: Facebook

Jag märker en viss skillnad i hur mina arabiska respektive mina svenska och europeiska vänner använder Facebook. Där de svenska statusarna kretsar kring egna bedrifter, dagens middag och självporträtt med retrofilter bubblar däremot de arabiska sidorna av aktivism.

I arabvärlden finns idag en stor grupp främst ungdomar som är välutbildade, intelligenta, engagerade och efterfrågar frihet, mänskliga rättigheter, sekularism, demokrati och jämställdhet. Innan den arabiska våren var det få som förstod att denna grupp fanns och vilken styrka den har. Mot sig har de starkt konservativa odemokratiska krafter som inte drar sig för att använda hot och våld,

oavsett om de är representanter för förtryckande regimer eller islamistgrupper som vädrar morgonluft efter den arabiska vårens

” Bakgrunden till trenden är en stark post-revolutionär besvikelse över att kvinnor fast de var drivande och aktiva i den arabiska våren har fått se sin roll marginaliseras i och med religiösa och populistiska krafter framgångar”

revolutioner. Då blir internet viktigt som en mötesplats för oliktankande.

En av nättrenderna just nu är ”Kvinnornas revolt i arabvärlden”. Det är en feministisk Facebookgrupp som bildades i oktober 2011 och som startat en kampanj där personer fotar sig själva med ett kort budskap om varför de stödjer kvinnorna i arabvärlden att resa sig i en revolt eller intifada. Gruppen startades oktober 2011 av kvinnor från Libanon, Egypten och Palestina under ledordet ”Det är dags för kvinnor och män att enas mot kvinnoförtrycket i arabvärlden” och har idag över 60 000 medlemmar. Bakgrunden till trenden är en stark post-revolutionär besvikelse över att kvinnor fast de var

”Jag stödjer kvinnornas revolt i Mellanöstern eftersom jag i 20 år hindrades från att känna vinden i mitt hår och mot min hud.” – Dana, Syrien.

”Jag stödjer kvinnornas revolt eftersom frihet inte bara är för män.” – Sara, Saudiarabien

”Jag stödjer kvinnornas revolt i arabvärlden eftersom om kvinnans hjärna vissnar och dör så dör även nationens hjärna och dör.” - Mohamed, Jordanien – Palestina

”Jag stödjer kvinnornas revolt i arabvärlden eftersom kvinnan fortfarande anses vara skamlig i revolutionens tid” – namn okänt.

drivande och aktiva i den arabiska våren har fått se sin roll marginaliseras i och med religiösa och populistiska krafters framgångar. “Det vi behöver nu är en kulturell revolution, en psykologisk revolution, som ni hade på 60-talet i Europa”, säger en av mina syriska vänner. Kvinnornas revolt i arabvärlden vill vara en plattform för detta, där de som kämpar för kvinnors rättigheter ska kunna stödja varandra och förstå att de inte är ensamma. Medlemmarna representerar olika länder, religioner och kön.

Ahmad från Egypten skriver: “Jag stödjer kvinnornas revolt i arabvärlden eftersom det är snuskgubbarna som bär ansvaret för sexuella trakasserier; eftersom vårt samhälle straffar våldtäktsoffer istället för de djur som våldtagit dem; eftersom äktenskap är en dålig deal och kvinnor inte är som en bil som man kan äga och sälja och eftersom jag inte kan njuta av en värld som inte kvinnor kan njuta av på samma villkor.” Detta är ord som ju är giltiga även i Sverige.

Khadija från Marocko

skriver: ”Jag stöder kvinnornas revolt eftersom jag vägrar sammanfattas till att vara en kropp på en säng”. Ali från Irak stödjer revolten ”eftersom kvinnor i Irak saknar rättigheter”. Najwa från Saudiarabien ”eftersom min framtid är i händerna på en manlig förmyndare”. Niqabklädda Sara från Syrien ”eftersom frihet inte bara är för män”.

”Nyligen väckte det stor ilska när Facebook efter påtryckningar från fundamentalister raderade ett inlägg som ansågs ’osedligt’ och ’uppmuntra till nakenhet’”

Nyligen väckte det stor ilska när Facebook efter påtryckningar från fundamentalister raderade ett inlägg som ansågs ”osedligt” och ”uppmuntra till nakenhet”. Det var

Dana från Syrien som fotograferat sig efter att ha tagit av sig sin muslimska slöja: ”Jag stödjer kvinnornas revolt i Mellanöstern eftersom jag i 20 år hindrades från att känna vinden i mitt hår och mot min hud.” Bilden togs bort och flera av gruppens administratörer blockerades temporärt från Facebook utan något svar från företaget om varför. En egyptisk feministisk grupp ordnade en protest mot Facebook – på nätverket självt. Historien uppmärksammades i många av regionens medier och slutade med att Facebook återställde bilderna.

Kommande steg är nu att flytta revolten till gatan, och medlemmarna uppmanas att graffitimåla gruppens logga och slogan ”Kvinnornas revolt i arabvärlden” på husväggar runtom i Mellanöstern för att ytterligare sprida budskapet. Luc från Egypten sammanfattar det hela: “Jag stöder kvinnornas revolt i arabvärlden eftersom rättigheter inte är en gåva eller en välgörenhet från män. Rättigheter måste krävas – de kan inte fås.” ●

Lokaltolkarna och asyl

I år inleds tillbakadragandet av den svenska truppen i Afghanistan. Kvar lämnas lokaltolkarna, som nu möter hot om våld och vedergällning och saknar möjlighet att få asyl i Sverige. Oskar Ottosson berättar här om vad som kan komma att vänta dem efter att vi lämnat landet.

Skribent: Oskar Ottosson, TolKS 09/10
Foto: Torbjörn F Gustafsson/Försvarsmakten

Efter andra världskrigets slut så fanns av olika skäl ett antal tolkar av olika etnisk bakgrund i Sverige. De kunde inte återvända till sina respektive hemländer av rädsla för repressalier. Den sak de hade gemensamt var att de – åtminstone vad de regeringar som nu styrde deras hemområden anbelangade – hade kämpat på fel sida i andra världskriget. De fann istället en fristad här och bildade Befälsföreningen Militärtolkar år 1951, som så småningom kom att fyllas ut med nyutexaminerade tolkar från TolKS.

Det finns därför ett särskilt samband mellan vår förening och de 24 afghanska lokaltolkarna som arbetat för de svenska trupperna, och som förra sommaren lämnade in ett brev till den svenska ambassadens kontor i Mazār-e Šarif. De värdjade om att få asyl i Sverige, eftersom de fruktade för vad som skulle hända dem efter tillbakadragandet av de utländska trupperna. Migrationsverket avslog ansökan med hänvisning till att den inte skett på plats i Sverige, att den måste ske individuellt och att det inte var möjligt att ta ställning till en ansökan som avsåg en framtida situation. Det säger sig inte kunna göra något och menar att frågan ligger på regeringens bord. Försvarsmakten å sin sida ska (enligt Svenska Dagbladet) under vecka 11 lämna en skrivelse till regeringen som ska informera om hur många lokaltolkarna som arbetar för de svenska trupperna och hur deras situation ser ut. Norge, Nya Zeeland, Kanada, USA,

Samverkan med lokalbefolkningen via tolk under en fordonspatrull i Chahar Bulak-distriktet i Afghanistan

Tyskland och Sverige har alla skickat trupper till Afghanistan. Samtliga länder har haft stor nytta av sina lokala tolkar, som besitter stora kunskaper utöver de rent språkliga.

”Det finns därför ett särskilt samband mellan vår förening och de 24 afghanska lokaltolkarna som arbetat för de svenska trupperna”

De förstår de sociala koderna och hur man ska agera i olika situationer som är ovana för den som är ny och färsk. Dessutom så vet de i vilka byar som befolkningen ser positivt på de utländska trupperna och i vilka som

en grupp västerländska soldater inte är lika välkomna. De vet, eller kan ta reda på, vem som man bör prata med för att få reda på det styrkan behöver veta för att kunna lösa sitt uppdrag.

Av alla de länder jag räknade upp ovan, är det bara Sverige som inte har givit sina lokaltolkarna möjligheten till asyl. För närvarande så ser det ut som att de lokaltolkarna som har arbetat för de svenska trupperna kommer att få behålla större delen av sin lön under ett års tid och att de dessutom kommer att intervjuas om sin situation var tredje månad. I praktiken är det inte någon stor trygghet för den som har blivit märkt som en som hjälper de utländska styrkorna och lever under ständigt dödshot. När de svenska soldaterna har försvunnit så kommer de som hotar dem att finnas kvar och när pengarna är slut så finns inget

November 2009: Svenska soldater står som hedersvakt utan för den lokal där lokaltolken som stupade låg i väntan på att begravas av sin familj nästföljande dag, i enlighet med den muslimska traditionen.

kvar av den trygghet som det en gång inneburit att arbeta för den svenska ISAF-styrkan. Nya Zeeland erbjuder, som jämförelse, alternativet att ge tre årslöner till sina tolkar, för att på så sätt ge dem möjlighet att flytta till en annan del av Afghanistan.

Tolkskolan började utbilda tolkar i dari år 2008, men även sedan den första och nästkommande kullar blivit färdigutbildade, täcks stora delar av utlandsstyrkans tolkbehov av lokaltolkarnas insatser. Utan dem skulle inte de svenska trupperna kunna kommunicera med lokalbefolkningen och då blir det svårt att vinna deras "hearts and minds". Den lokalkännedom som en lokal tolk har kan självklart inte en militärtolk hoppas kunna uppnå under en sex månader lång mission. Den kunskapen är nödvändig för att Sverige ska kunna vara på plats i Afghanistan.

Militärtolkarna från Tolkskolan har i och för sig andra kvaliteter än de lokala tolkarna, men också många svagheter som en lokal tolk inte har. Alla som har tolkat vet hur svårt det kan vara att uppfatta alla nyanser av en lång harang på ryska, arabiska eller dari. Att sedan förmedla det man hört blir ännu svårare om man trots upprepade försök inte har förstått den exakta andemeningen av vad som åsyftas. Anledningen till det kan vara kulturellt, likaväl som språkligt

betingad och svår att värja sig emot. I vissa fall är därför de lokala tolkarna att föredra. Även om Tolkskolan skulle kunna utbilda tolkar för hela utlandsstyrkans behov så är det kanske inte önskvärt ändå. De lokala tolkarnas kompetens och arbete är av alltför stor betydelse.

De senaste åren har två afghanska lokaltolkar fått sätta livet till när de arbetat med de svenska trupperna. Av alla de lokalanställda som arbetar för de svenska trupperna är deras uppgifter bland de allra farligaste. Det har inte enbart att göra med att de faktiskt är med överallt där de svenska soldaterna är och löper lika stor risk som dem att hamna i en eldstrid; utöver det så blir de sedda med utländska trupper överallt. Det i sin tur leder till att de är bland de mest utsatta för hot och våld från dem som inte uppskattar ISAF:s närvaro.

Migrationsminister Tobias Billström har i ett uttalande sagt att han inte tycker att det finns någon anledning att särbehandla en viss grupp människor i asylärenden enbart på grund av att de har varit i svensk tjänst. Eftersom det inte hade varit möjligt för de svenska trupperna att verka i Afghanistan utan stödet från de lokala tolkarna så kan det tyckas särskilt otacksamt. När man sedan tar i beaktande de stora risker som tolkarna utsatt sig för och de hot som

” Den lokalkännedom som en lokal tolk har kan självklart inte en militärtolk hoppas kunna uppnå under en sex månader lång mission ”

de säger sig uppleva med anledning av Sveriges tillbakadragande är det svårt att ta det argumentet på allvar. Dels så är hotet mot tolkarna mycket påtagligt i jämförelse med andra lokalanställda och dels är det svårt att förneka att Sverige har ett moraliskt ansvar att skydda dem som gjort så stor nytta för genomförandet av det svenska deltagandet i ISAF.

Att Sverige inte tar sitt ansvar för att skydda de tolkar som har tjänstgjort i och möjliggjort genomförandet av de svenska missionerna i Afghanistan är beklämmande. Att inte försöka behålla de vänner man har förefaller att vara särskilt oklokt när de västerländska trupperna förbereder sig för att lämna afghanerna att bevara sin egen fred. När att göra det dessutom innebär att lämna dem åt ett osäkert och farligt öde så är det dags att återigen tänka över vad Sverige kan göra för att hjälpa dem som har hjälpt oss. ●

Sanningen är krigets första offer

Internet och sociala mediers intåg i våra liv har satt spår även i våra krig. Tillsammans med konventionella vapen på slagfältet utkämpas konflikter med ord och bilder på nätet i en kamp om att bli den som får fram sin version av händelserna till omvärlden. Ulrik Franke skriver för Hugin och Munin om det moderna informationskriget.

Skribent: Ulrik Franke, TVA 01/02
Bildkälla: Twitter

När Israel och Hamas drabbade samman i november 2012 skedde det inte bara fysiskt. Stridsvagnar, raketartilleri och attackhelikoptrar ackompanjerades av realtidskampanjer från båda sidor på mikroblogger Twitter och videodelningstjänsten YouTube. Till sitt innehåll var det inget nytt. Propagandaradiosändningar, flygblad och vilseledning är aspekter av krig och konflikter som vi har lärt oss att känna igen. Talibanerna och ISAF har utväxlat antagonistiska kommentarer på Twitter, liksom al-Shabaab och kenyanska armén. Men hierarkiska och byråkratiska statsaktörer hamnar oftast i efterhand. Israel försökte sig på att utan fördröjning kombinera traditionell strid med att ta och behålla initiativet i informationsmiljön.

Medan upprörelser som talibanerna ofta är snabba med att få ut sin vinklade bild – se så många utländska soldater vi har dödat! – har statsaktörer som Nato varit desto långsammare – efter någon dag av utredningar och kontakter med anhöriga konstaterar man att nej, det var faktiskt bara en enda soldat som skadades. I mellantiden är den ena sidans version allena rådande. Israels försök bör i första hand tolkas som ett försök att komma ifatt; att bli lika snabb och flexibel som motståndaren.

Sociala medier spelar en allt mer framträdande roll i dagens samhälle. Facebook har över en miljard användare. Konversationer som tidigare fördes i familjekretsen över köksbordet förs nu elektroniskt för öppen ridå på internet. Twitter

Hamas twittersida

har över 500 miljoner användare. Sociala band kan knytas och bevaras trots rörlighet, avstånd och tidszoner. Fotodelningstjänsten Instagram har 100 miljoner användare. Samtidigt sker en uppluckring av gränsen mellan den privata och den offentliga sfären. Politiker ser chansen att kommunicera direkt med väljarna. Kritiskt granskande journalister blir elektroniska vänner med politikerna, ibland under pseudonym. Tidningsredaktionernas problemformuleringsprivilegium

”Davosrapporten talar metaforiskt om digitala skogsbränder: De sprider sig snabbt och okontrollerat. De kan ställa till mycket skada och kräva stora resurser för att bekämpa. De är ofta olyckshändelser – men de går också att anlägga”

upphävs när medborgarjournalister nagelfar deras källor och vinklar. Makten över det offentliga samtalet decentraliseras.

Inför toppmötet World Economic Forum i Davos lanserades i år en rapport om risker som världen står inför. Bland nyheterna 2013 fanns risken för okontrollerad massiv spridning av desinformation i elektroniska medier. Tecknen finns där. I juli twittrades det i den ryske inrikesministerns namn om att Syriens president al-Assad var död. Råoljepriserna hann stiga med över en dollar fatet innan lögnen avslöjades. I oktober, när orkanen Sandy drabbade den amerikanska östkusten, spreds ett Twitter-rykte om att New Yorkbörsens handelsgolv hade vattenfyllets. Trots att andra Twitter-användare snabbt dementerade hann nyheten ut på CNN. I december ledde Instagramrykten om skolungdomars leverne till upplöpsliknande situationer och stängda skolor i Göteborg. Davosrapporten talar metaforiskt om digitala skogsbränder: De sprider sig snabbt och okontrollerat. De kan

ställa till mycket skada och kräva stora resurser för att bekämpa. De är ofta olyckshändelser – men de går också att anlägga.

I första världskrigets skyttegravar skulle fienden malas ner och förblöda – utnötningsskriget. De senaste decennierna har sett en övergång till manöverkriget som förhärskande paradig. Bättre att skjuta ut tio lastbilar med bränsle än hundra stridsvagnar, resonerar man. Men ännu bättre än att skjuta ut tio lastbilar är att förmå tio förare att desertera. Ur den synvinkeln passar informationskrigföring utmärkt in i det moderna kriget. Israels koordinerade verkan på marken och i informationsmiljön var en rimlig och väntad följd av samhällsutvecklingen.

Moderna konflikter avgörs inte bara av eld, rörelse och skydd. Människors perception spelar allt större roll. Det kan handla om hur hemmaopinionens bild av en förlorad eller meningslös konflikt leder till strategisk urdragning. Det kan handla om krigföringsmetoder som inte längre kan användas efter kritisk medierapportering. Det kan handla om diplomaters bedömning av när det är dags att gå från slagfältet till förhandlingsbordet. Förmågan att påverka andras uppfattning kan avgöra utkomsten av en konflikt.

Samtidigt är det svårt att koordinera och synkronisera traditionella militära operationer med kravet på att behålla initiativet i informationsmiljön. Planer håller som bekant inte längre än till första stridskontakten, och när den nogsamma planeringen kolliderar med verkligheten kan det bli svårt att hålla skenet uppe när man kritiskt granskas i sociala medier. Knäckfrågan är då hur flexibla staberna på strategisk, operativ och taktisk nivå visar sig vara när de pressas. Den veckolånga konflikten mellan Israel och Hamas ger inga svar på den frågan, lika lite som den ger svar på frågan om hur informationskrig mellan två kvalificerade statsaktörer skulle te sig.

I själva verket är situationen inte olik den förvirring kring luftmaktens betydelse som rådde efter första världskriget. Flygplanen hade debuterat

US Statedepartments twittersida

i kriget och alla var på det klara med att de skulle komma att spela en viktig roll i framtida konflikter. Frågan var bara hur denna roll skulle gestalta sig. Teknikutvecklingen var snabb med flygningar över Atlanten och jorden runt, men förståelsen för vad den nya tekniken skulle kunna åstadkomma i krig var spekulativ och delvis utopistisk. Idéerna om att flygbombningar av städer skulle omöjliggöra mångåriga krig eftersom folket direkt skulle resa sig är lätta att göra narr av i efterhand, men de speglar samma svårigheter

”Det moderna informationssamhället erbjuder ett alternativt tillvägagångssätt för den stat som vill påverka de egna medborgarna, en motståndare i krig eller en kräsen världsoption: att ta upp tävlan med det man ogillar och försöka dränka det i egen information”

som vi har idag när vi försöker sja om framtidens krigföring. Antagandet att det är omöjligt att försvara sig mot strategiskt bombflyg är förvillande likt påståendet att det inte går att skydda sig mot att skadlig kod kommer in i samhällskritiska informationssystem. Framtiden är hölj i dunkel. Den polske författaren Stanislaw Lem låter i en novell två uppblåsta autokrater kapprusta sina trupper med förunderliga

ledningssystem som gör varje soldat till en hjärncell i ett kollektivt medvetande. När kriget stundar har emellertid bägge arméerna utvecklats långt bortom sina härskares trångsynta militarism och funderar med blinkning åt Bertrand Russell hellre på filosofiska spörsmål än går ut i krig. Konsekvenserna av information och dess spridning är svåra att förutsäga och kontrollera även i verkligheten.

Staters traditionella sätt att hantera misshaglig information har varit censur. Det oönskade förbjuds under hot om repressalier. Det moderna informationssamhället erbjuder ett alternativt tillvägagångssätt för den stat som vill påverka de egna medborgarna, en motståndare i krig eller en kräsen världsoption: att ta upp tävlan med det man ogillar och försöka dränka det i egen information. Forskningen talar om generationer av internetkontroll. Censur genom filtrering av ord och sökbegrepp är första generationen. Mer sofistikerade metoder, exempelvis hyrda användare som fyller kommentarsfält, forum och sociala medier med regimvänliga kommentarer, tillhör de senare generationerna. Både i Ryssland och USA har det avslöjats upphandlingar där specialtjänster beställt utveckling av sofistikerade datorsystem som ska möjliggöra styrning av falska användare på sociala nätverk.

Ändå är det inte bara stater utan vem som helst som kan sprida information på Twitter eller Facebook – under eget namn eller pseudonym. Strukturerna i de sociala nätverken kan analyseras för att maximera genomslaget. Multipla kanaler och avsändare kan användas för att öka trovärdigheten. Anonyma källor, rapporter från händelsernas centrum och läckta dokument kan skapa transparens och djup i nyhetsrapporteringen – eller användas av krigförande parter för att sätta mediebilderna och få ut sitt eget budskap. Sanningen är krigets första offer även i informationssamhället. ●

Ulrik Franke är tekn.dr och forskar bland annat om säkerhetspolitik i informationssamhället

Fem år med dari

Efter fem år försvinner dariutbildningen från Tolkskolan. Alexander Nilsson, lärare på Tolkskolan, blickar tillbaka på de gångna åren och berättar om utbildningens uppbyggnad och militärtolkarnas utveckling.

Skribent: Alexander Nilsson, lärare i dari Tolks
Foto: Försvarsmakten

När kadetterna för SOU/R Dari 11-12 utexaminerades i december och sålunda blev fullfjädrade militärtolkar var det en glädjens dag på Försvarets tolkskola. Det var nämligen första gången en specialistofficersutbildning hade genomförts i något språk på Tolkskolan, men baksidan av myntet var att det även var den sista gången detta skulle ske för dari.

Den bakomliggande orsaken är att det enligt Försvarsmakten inte längre föreligger något behov av att utbilda militärtolkar i dari då Sverige och de andra ISAF-länderna planerar att lämna Afghanistan år 2014. Det är dock fortfarande höljt i dunkel på vilket sätt den svenska närvaron kommer att se ut efter utgången av detta ödesmättade år. Vad som står helt klart är dock att det svenska engagemanget för Afghanistan inte kommer att sluta med det militära tillbakadragandet – under 10 års tid framöver kommer Sverige ge bistånd för 850 miljoner kronor per år till detta land, som därmed blir Sveriges största mottagare av bistånd.

Men innan vi siar alltför långt fram i tiden kan det vara bra med en tillbakablick över de nära fem åren som vi utbildat i dari på Tolkskolan. När utbildningen drog igång för första gången på hösten år 2008, var det egentligen under namnet ”persiska”. Anledningarna till detta var flera, men huvudorsaken var att materialet som vi var tvungna att arbeta fram för utbildningen i dari inte var färdigställt vid kursstarten. Vid den här tiden fanns det inte något

Tolkningsscenarier är viktiga inslag i utbildningen. Här ses två tolkar i samtal med en av guvernörens närmaste män under övning Sleipner på Marma skjutfält 2009

passande utbildningsmaterial på dari till lärarnas förfogande varför ett eget utarbetat material var den enda långsiktiga lösningen.

Genom att låta ena halvan av lärarlaget i dari undervisa på persiska, där material redan fanns att tillgå, kunde den andra halvan ägna sig helhjärtat åt materialframställning.

” materialet [har] en nästintill oemotståndlig charm som kan sägas vara karaktäristisk för läromedelsmaterial från Iran”

Under de första månaderna på Tolkskolan fick därför eleverna för GU Persiska 08/09 en gedigen utbildning i den iranska persiskan. Något avtal med Uppsala universitet vad gäller tillgodoräknande av högskolepoäng

fanns inte, så eleverna skrev även universitetets samtliga tentor utöver Tolkskolans sedvanliga fredagsprov. Uppsala universitets material i persiska är utomordentligt för den passiva inläringen av persiskans grammatiska egenheter, men själva textmaterialet kanske inte lämpar sig så väl för en blivande militärtolk som ska tjänstgöra i norra Afghanistan. Det är nog flera militärtolkar från GU 08/09 som med nostalgi minns det första mötet med persiskan i formen av de små textstyckena som introducerade olika slags djur såsom hästen (*asb*), gasellen (*āhu*) och elefanten (*fil*).

Utöver universitetsmaterialet använde vi oss också av det förträffliga läromedelsmaterialet Azfa (*Āmuzeš-e zabān-e fārsi – ”Utlärandet av det persiska språket”*) av professor Yadollah Samareh. Det är beklagligt att senare darikullar inte fått bekanta sig med denna iranska

utbildningsserie om fyra böcker. För det första är upplägget väldigt intressant ur en pedagogisk synvinkel – i början är engelska det medium med vilket inläringen äger rum, för att så småningom ersättas fullständigt med persiska. För det andra är materialet väldigt omfattande. Många olika slags texter behandlas, från skönlitteratur, sakprosa och vardagliga dialoger till ghaseler skrivna på sirlig *nasta'liq*. För det tredje har materialet en nästintill oemotståndlig charm som kan sägas vara karaktäristisk för läromedelsmaterial från Iran, vilka ofta färgas av en postrevolutionär vurm och ett glorifierande av martyrskap och lidande. Ett kärt minne som osökt kommer till mig är elevernas förvåning när vi i helklass gick igenom Azfas beskrivning av hur man använder suffixet –*estān* för att utifrån substantiv bilda ord som anger platsen eller tillhållet för dessa substantiv. Dessa ord återfinns vanligtvis i till exempel namn på länder – Pakistan, Afghanistan, Uzbekistan och så vidare, men har i persiskan många andra användningsområden. Azfa vill därför belysa användningen av detta ordbildande suffix på följande poetiska sätt: Raketerna förvandlade några sjukhus (*bimārestān*, *bimār* = ”sjuk”) till kyrkogårdar (*gurestān*, *gur* = ”grav”).

Inpå vårkanten år 2009 fick eleverna i GU 08/09 bekanta sig med dari och de var således tvungna att omprogrammeras från den salongsfähiga Teheranpersiskan, med sin fluktuerande, melodiska satsmelodi och mjuka framtoning till Kabulpersiskans diftongerade, okonstlade och rustika uttal. Oaktat detta var det även ett antal nya ord att lära sig, för trots att det i grund och botten rör sig om samma språk finns det många ord som inte är gemensamma i de två varianterna. Eleverna visade sig dock klara övergången strålande och efterkommande kullar har lyckligtvis förskonats detta grymma språkexperiment där hela talapparaten och hjärnbarken formligen måste omstruktureras. Alltsedan dess

” ...de var således tvungna att omprogrammeras från den salongsfähiga Teheranpersiskan, med sin fluktuerande, melodiska satsmelodi och mjuka framtoning till Kabulpersiskans diftongerade, okonstlade och rustika uttal”

har språket i utbildningen endast varit dari, med undantag av en kort orienteringskurs i iransk respektive tadjikisk persiska. Detta har dock inte hindrat vissa elever från att enträget svänga sig med ett persiskt uttal, trots upprepade förebräelser och en växande indignation från lärarlagets sida.

När dari startade som utbildningsspråk på Tolkskolan var det det enda språket i vilket det fanns ett utstakat mål och en given insatsregion. Utbildningen har således alltid strävat efter att tillgodose de krav en militärtolk kan tänkas ha i svenskarnas ansvarsområde runtomkring Mazar-e Sharif i norra Afghanistan. Kraven i insatsområdet har skiftat med varje ny insats samtidigt som inläringstiden för språket – ett år för GU och ett och ett halvt för SOU/R - måste ses som förtvivlat lite med tanke på alla de språkliga domäner som militärtolken kan tänkas behöva behärska. Det kan röra sig om alltifrån guvernörsmöten, med ett sofistikerat högspråk, till samtal med bybor, som kanske själva inte heller har dari som modersmål.

Faktum är att majoriteten av Afghanistans befolkning inte har dari som modersmål, men uppskattningsvis hälften av befolkningen kan ändå tala denna variant av nypersiska som fungerar som ett *lingua franca* i ett etniskt mångfacetterat land. Betänk därtill att endast cirka 28 procent av befolkningen är läs- och skrivkundig. Grogrunden för språkförbistringar är

därför mycket god, även sinsemellan afghanerna själva!

Ett effektivt sätt att göra militärtolken mer luttrad inför de provningar som väntar i insatsområdet är att använda sig av tolkningsscenarioer, vilket alltid varit något av ett signum för utbildningen i dari och ett moment som, med årens lopp, tagit en allt större mängd utbildningstid i anspråk. Måhända kan denna passion för tolkningsscenarioer ha sin upprinnelse i upplägget för FS-kurserna, vilka genomfördes långt innan grundutbildningen i dari sattes igång. FS-kurserna är de numera tre veckorlånga språkspecifikamomenten i insatsutbildningen som varje militär- eller språktolk genomgår innan insats. Innan de första militärtolkarna hade utbildats var således deltagarna på dessa kurser uteslutande språktolkare.

Ett annat moment som vuxit till sig under åren är tydningen och översättningen av handskrifter, ett moment som nästan totalt förbisågs det första utbildningsåret men som hos utbildningen för kadetterna 11-12 var ett eget kursmoment med autentiskt material från insatsområdet. Det som för kadetterna vid första åsyn hade varit snirkliga krumelurer förvandlades med idog övning till fullt läsbar text.

Det är således mycket som förändrats sedan vi började utbilda i persiska/dari för ungefär fem år sedan. Saker och ting har stötts och blötts, förkastats, sågats, finslipats och omdanats. Resultatet har dock alltid varit fullt dugliga militärtolkare. Men språkkunskaper tenderar att förflockas med tidens gång varför MT:s språkkurser blir av yttersta vikt för den som vill vidmakthålla sin språkförmåga. Jag hoppas därför på en mangrann uppslutning vid dessa tillfällen, för ytterligare språklig och kulturell förkovring. Det må kanske inte bli någon specialistofficersutbildning i vare sig dari eller persiska inom en överskådlig framtid, men MT:s kurser kvarstår. *Moštāq-e didār*, jag ser fram emot att träffa er! ●

Ryska på 1740-talet

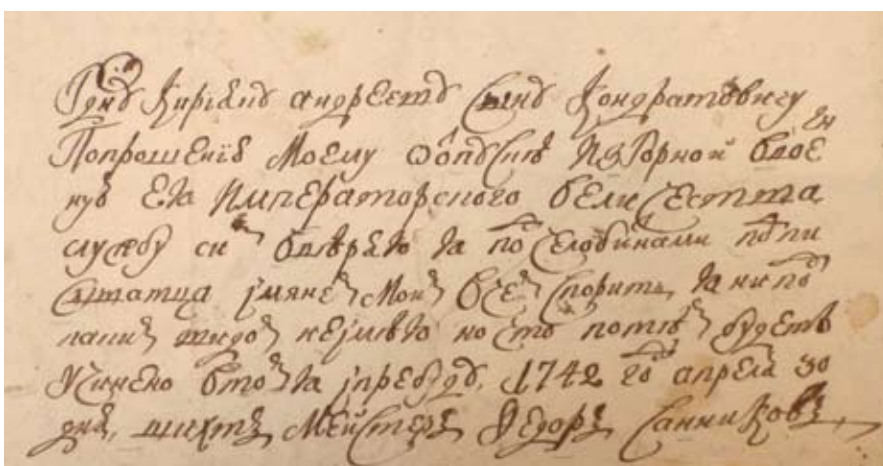
Många av de studier som gjorts på ryskt språkbruk under forna århundraden har fokuserat på den handfulla individen som haft en någorlunda betydande bokproduktion att forska i. Språket hos vanligt folk, i de fall de var läs- och skrivkunniga, har sällan förärats samma uppmärksamhet. Här berättar Thomas Rosén om sin kommande bok, som syftar till att belysa just denna del av det ryska språkets utveckling. Med hjälp av svenskt arkivmaterial får vi en inblick i hur ryskan kunde se ut på den tiden då våra två länder turades om att invadera varandra.

Text: Thomas Rosén, TolkS 87/88

För de flesta av oss är det idag en självklarhet att det finns ett skriftspråk med en standardiserad rättstavning, formlära och syntax. Lika självklart är det att man lär sig ett sådant standardspråk i skolan och att nästan alla kan läsa och skriva. När det gäller läs- och skrivkunnighet liksom språklig standardisering, påminner dagens Sverige och Ryssland mycket om varandra. Hela 99,6% av de ryska medborgarna är läs- och skrivkunniga, medan motsvarande siffra för de svenska är 99%¹. Sett i ett historiskt perspektiv är sådana höga färdighetsnivåer nya företeelser. Om man lämnar Sverige åt sidan och koncentrerar sig på Ryssland, räcker det att gå hundra år tillbaka i tiden för att finna en situation som såg radikalt annorlunda ut.

När man förflyttar sig bakåt i tiden uppstår emellertid problem med tillgången på tillförlitliga data. Till exempel är det svårt att säga något tillförlitligt om ryska kvinnors läs- och skrivkunnighet, eftersom flickor och kvinnor sällan framträder i äldre arkivmaterial. En grupp som däremot är rätt väl kartlagd är den ryska arméns rekryter.

Statistiken visar att endast 32 % av de ryska rekryterna var läs- och skrivkunniga vid sekelskiftet 1900. Detta är avsevärt lägre än t.ex. fabriksarbetare, av vilka 49 % kunde läsa och skriva vid samma tid. Går man längre tillbaka i tiden, vilket jag

Vårdad rysk handstil på 1740-talet. Fjodor Sannikov ber att få byta arbete från gruvbrytning till militärtjänst, 30 april 1742
Bildkälla: Riksarkivet

gör i min kommande bok om ryska på 1740-talet, framträder en ännu mer drastisk bild. Under perioden 1732–56 var endast 0,5 % av de ryska rekryterna läs- och skrivkunniga². Av detta kan man förstås dra många slutsatser: till exempel att ryska soldater på 1700-talet inte rekryterades ur socialgrupp ett, men också att det stora flertalet ryssar på 1700-talet sällan kom i kontakt med skrivna texter och att ännu färre läste tryckta böcker.

I ryskans fall ägde standardiseringen av skriftspråket rum under den andra halvan av 1700-talet och nådde sin kulmen i början av påföljande sekel. En milstolpe i denna process var publiceringen av Michail Lomonosovs grammatik, *Российская грамматика*, år 1757. Denna grammatik, vars innehåll med lite god vilja kan beskrivas som modern ryska, var den första som

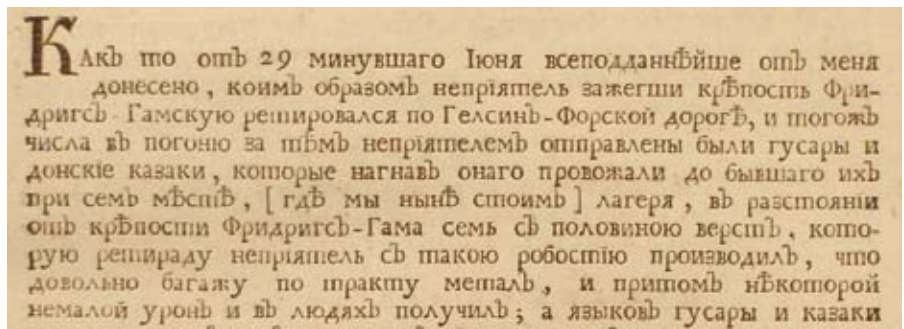
riktade sig till en inhemsk, rysktalande publik. Grammatikböcker i traditionella former av skrivet språk (kyrkslaviska) hade däremot funnits sedan länge.

Här kan det, i förbifarten, vara lämpligt att säga några ord om ryska läromedel för utlänningar. Fanns det sådana på 1700-talet? Jo, det gjorde det. Vad vi skulle kalla parlörer till och från ryska har bevarats på en rad europeiska språk ända sedan 1500-talet, men den första grammatiken i egentlig mening riktad till icke-ryska studenter publicerades i Oxford 1696 av Heinrich Wilhelm Ludolf. Den första ryska grammatiken på svenska var *Российская грамматика, thet är grammatica russica, eller grundelig handledning til ryska språket*, publicerad i Stockholm 1750. Dess författare, Michael Gröning (1714–78), var född i Finland, men hade arbetat som lärare

och översättare i S:t Petersburg under ett tjugotal år innan han flyttade till Stockholm i slutet av 1740-talet. Han slutade sin karriär som ”kunglig translator”, det vill säga den svenska statens officiella översättare av ryska. Nu åter till saken.

Ryssland på 1700-talet var alltså ett samhälle där de allra flesta levde sina liv utan att komma i kontakt med det skrivna ordet. Detta blir än mer tydligt när man betraktar rysk bokproduktion. Under flera decennier på 1700-talet låg den genomsnittliga årsproduktionen av böcker tryckta med det *civila alfabetet* (*гражданская азбука*) kring ett tjugotal. Lägger man till kyrkans böcker blir siffran dubbelt så hög, ett fyrtyotal. Tryckerierna var statliga monopol och bokbranschen, med undantag för ABC-böcker och almanackor, var ytterst oansenlig³.

Mot bakgrund av vad som hittills har sagts är det ett ganska märkligt faktum att nästan alla existerande undersökningar av ryska under första halvan av 1700-talet grundar sig på just tryckta böcker. Undantaget som bekräftar regeln är språket hos tsar Peter själv, vars efterlämnade papper har analyserats grundligt. Tsaren undantagen grundar sig handböckernas framställningar på studiet av en pytteliten krets av författare ur den absoluta kultureliten. De ständigt återkommande namnen är Vasilij Trediakovskij, den redan omtalade Michail Lomonosov – som samtidigt med sitt grammatikarbete också var en av initiativtagarna till grundandet av Moskvas universitet (som ju bär hans namn) – och ytterligare en handfull. Gemensamt för dessa herrar (för det är alltid herrar) är att de var poeter och översättare. Deras skrifter visar prov på ett mycket genomarbetat och många gånger nyskapande språk. Vad oden och hög-

Tryckt ryska på 1740-talet. Ur en rysk krigsbulletin från sommaren 1742. Texten behandlar de svenska styrkornas reträtt och ryssarnas framryckning från Fredrikshamn mot Helsingfors
Bildkälla: Stockholms universitetsbibliotek

tidstal däremot saknar är exempel på hur ryssar utanför den absoluta eliten uttryckte sig i skrift under första halvan av 1700-talet. Detta, alltså vardaglig skriven ryska är temat för min kommande bok som fokuserar på 1740-talet.

För att få kunskap om språkbruket utanför eliten måste man söka sig till arkiven och till mer vardagliga dokument: dagböcker, brev och domstolsinlagor. Olika arkiv i Ryska Federationen erbjuder naturligtvis här en mängd material, men det finns saker att hitta även i svenska arkiv. Inte minst rörande det för Sverige-Finland så olyckliga kriget mot Ryssland 1741–43, det som brukar kallas *Hattarnas ryska krig*⁴.

Vad kan man då avslutningsvis säga om ryska på 1740-talet? På vilket sätt var dåtidens skrivna språk annorlunda än det moderna? Den moderne läsaren slås kanske först och främst av en sak som inte har med själva språket att göra, utan med skriftbild: tryckt och handskrivna stil skiljer sig väldigt mycket åt (se bilderna). Tryckta texter från tiden ser ganska moderna ut och man läser dem utan större problem, medan handskrivna texter med sina förkortningar, upphöjda tecken och för oss annorlunda bokstavsformer kan vara ganska svåra. Under 1700-talet började man visserligen att trycka böcker

er med det nya alfabetet, medan man fortsatte att skriva på nästan samma sätt som på 1600-talet.

En annan sak som kanske förvånar en modern läsare är den stora variationen i stavning. Det är inte ovanligt att hitta ett ord som stavas på två-tre olika sätt i en och samma text. Detta beror förstås på att det ännu inte fanns någon allmänt accepterad stavningsnorm, utan folk stavade som de själva ville i högre grad än man gör idag.

Ordförrådet skiljer sig ganska mycket från det moderna, eftersom det avspeglar ett samhälle där relationerna mellan olika samhällsklasser såg annorlunda ut än idag och där det mesta arbetet utfördes med hand-, eller, i bästa fall, hästkraft.

En ordklass som har ändrats ganska mycket är pronomen. Medan dagens ryska klarar sig bra med *этот*, *-а*, *-о*, *тот*, *-а*, *-о* och personliga pronomen, hittar man i äldre texter ofta pronomenet *оный*, *-ая*, *-ое* som numera är förpassat till ordbokens allra dammigaste vrå.

När det gäller ryska kasusändelser känner man igen sig även i texter som är uppåt trehundra år gamla, även om stavningen ibland är fantasisfull. En del gamla bekanta var dock betydligt vanligare då än de är nu, till exempel genitiv singular på *-у*. ●

1. CIA World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> (besökt 2013-03-05)

2. Mironov, B. N. (2012). *The Standard of Living and Revolutions in Russia, 1700-1917*. London: Routledge

3. Marker, G. (1985). *Publishing, Printing, and the Origins of Intellectual Life in Russia*. Princeton, NJ: Princeton University Press

4. Rosén, T. (2010). Фрагменты одной войны. Русскоязычные материалы русско-шведской войны 1741-43 годов в архивах Швеции. *Slovo – Journal of Slavic Languages and Literatures*, 51: 53–67. <http://www2.moderna.uu.se/slovo/Archives/2010-51/Thomas%20Rosen-slutversion.pdf>

Sven Gustavsson in memoriam

Sven Gustavsson, professor emeritus i slaviska språk, har efter en tids sjukdom avlidit i en ålder av 74 år.

Uppsala universitet fick sin första ordinarie professor i slaviska språk 1908, nämligen Johan August Lundell som då hade varit extra ordinarie professor i sjuåttio år dessförinnan. Sven Gustavsson var den femte i raden av lärostolsprofessorer i slaviska språk – i dag är Juhani Nuorluoto den sjätte. Efter J. A. Lundell var det Richard Ekblom, Gunnar Gunnarsson och Józef Trypućko, och så då Sven Gustavsson. Han tillträdde 1977 och stannade kvar på posten i tjugosex år, fram till sin pensionering 2003. Under dessa tjugosex år hade han huvudansvaret för universitetets forskning och utbildning i de slaviska språken, och var därmed också en central samarbetspartner för Tolkskolan och skolans utbildning i framför allt ryska, polska och serbiska/kroatiska/bosniska.

Under dessa år fanns det ett fast samarbetsorgan mellan Tolkskolan och Uppsala universitet i form av Tolkrådet. Detta hade inrättats redan 1957 och kom att finnas kvar i drygt fyra decennier, fram till millennieskiftet, vilket betyder att Sven i kraft av sitt ämbete var ledamot i Tolkrådet under mer än halva tiden av rådets existens. Tolkrådet, som från början hade tillkommit som ett provisoriskt studieråd för att bistå skolledningen och språkläraren (adjunkten S. Lindqvist) med stöd angående utbildningens uppläggning och genomförande samt kontakterna med Uppsala universitet, fick 1971 status av permanent, rådgivande organ med instruktion av Chefen för Armén. När Sven Gustavsson tillträdde sin professur i Uppsala 1977 ingick i Tolkrådet C TolKS och språklärarna jämte representanter för arméstaben, Befälsföreningen Militärtolkar och

Sven Gustavsson
Foto: Uppsala universitetsbibliotek

inneslående tolkkurs – och alltså Uppsala universitet, med Sven Gustavsson som ansvarig för de slaviska språken som då stod i fokus för skolans intresse.

I fokus för Sven Gustavssons intresse stod nu inte bara ryska, och en del serbokroatiska. Nej, Sven hade ett brett och mångfacetterat intresse för de slaviska språken och folken, och detta begränsade sig på intet sätt till de nationella riksspråken. Också minoritetsspråken intresserade sig Sven för: rusinska, kasjubiska, sorbiska – kanske exotiska namn för en del, men inte för Sven. Hans forskningsspektrum var brett, och han skrev mycket. En bibliografi upprättad av My Svensson och Olga Klauber över Sven Gustavssons produktion listar över 160 titlar under tiden 1969-2009, omfattande bland annat monografier, artiklar, ordböcker, översättningar och recensioner. Ämnena rör sig mellan bulgarisk poesi, jugoslaviska minoritetsspråk, ryska adjektivformer, slaviska språk i Östersjöområdet, polsk teater, tjeckiska i Jugoslavien och författarskapet till *Stilla flyter Don* – för att bara nämna något ur Sven Gustavssons stora produktion. Svens

verksamhet var alltid aktuell: redan 1992, exempelvis, kom boken *Gamla Folk och Nya Stater: det Upplösta Sovjetimperiet*, som han redigerade tillsammans med Ingvar Svanberg.

Sven Gustavsson var en vän av kontakter, nätverk, samarbete och seminarier. Sådana arrangerade han flitigt, så till den grad att jag någon gång hörde en mindre socialt lagd medarbetare vid institutionen sucka över att så ofta behöva bevista seminarier med en sådan mångfald av inriktningar. Men för Sven var detta viktigt, och för utvecklingen av forskningen och utbildningen i slaviska språk var det nog vitalt. Han såg till att saker hände: författaren till dessa rader fick en gång en dikt av den nyutnämnda nobelpristagaren Jaroslav Seifert stucken i handen av Sven med orden ”den här kan du väl översätta till symposiet i kväll”. Från tjeckiska, då, med stöd av en existerande engelsk tolkning. Med absolut säkerhet fanns det andra som hade kunnat göra detta bättre, men en uppgift är en uppgift. På något sätt blev det en översättning, och professorn var nöjd. Sven hade nog ett slags förmåga att förmedla uppfattningen att ingenting var riktigt omöjligt, något som en yngre slavist förstås gärna tog till sig.

Från Försvarets Tolkskola och Befälsföreningen Militärtolkar vill jag uttrycka djup tacksamhet för Sven Gustavssons många och värdefulla insatser för den svenska slavistiken, vilket kommit också den militära språkutbildningen till gagn, och för samarbetet mellan den militära språkutbildningen och Uppsala universitet. Minnet av Sven kommer att leva kvar länge.

Magnus Dahnberg

Tolkskolans första guld

Av allt som Tolkskolan är känt för är kanske inte sport det främsta. Trots det finns det en och annan bragd i skolans långa historia. Frank Orton berättar om hur TolKS vann sitt första fotbollsmästerskap.

Text och bild: Frank Orton, TolKS 61/62

Sommaren 1961 bestod 10.komp vid S 1, förlagt till AUS' lokaler i Uppsala, av tio avdelningar. Av dessa hade fyra ryckt in föregående sommar och skulle mucka i slutet av augusti. Stabsbiträdesskolan omfattade 1.-4.avd, inklusive de snart muckandes "senioravdelningar", TolKS utgjorde 5.avd och malaj-avdelningen var 6.avd. Varje år spelades en fotbollsturnering mellan avdelningarna, och TolKS hade under sina fyra första år inte vunnit en enda match...

Den första matchen vi spelade denna sommar var förlagd till kvällstid. Någon förhoppningsfull efterhörde möjligheterna att få spela på tjänstetid. Chefen för TolKS, kaptenen Curt Egerstad, "Vargen" kallad när han inte hörde det, replikerade med ett maliciöst leende: "Jo, alla matcher efter den första!". Därefter reste han iväg på kurs.

Vid sin återkomst några veckor senare frågade han med samma leende: "Nå, hur gick det i fotbollsturneringen?" och fick till sin oförställda förvåning som snabbt byttes i stolthet till svar av lagkaptenen Sven-Ivan Sundqvist: "I morgon spelar vi final!"

Finalen gick en eftermiddag i svagt strilande regn på en följaktligen småhal plan mot de nyinryckta på 3.avd. TolKS var starkt nederlagstippat. "Vargen" och Sigge, som bland så mycket annat också var högst intresserad av fotbollslagets bravader, fanns i publiken. Lars Erik Blomqvist var inspirerad hejarlacksledare för kurskamraterna.

Stående fr v: 509 Roland Forsgren (högerhalv), 528 Frank Orton (högerinner), 507 Sven-Ivan Sundqvist (centerhalv, lagkapten), 524 Anders Palm (vänsterinner), 535 Rolf Eidem (center) och 520 Klas Markensten (högerback).

I halvlek stod det 0-0. Sven-Ivan peppade oss och konstaterade att motståndarna börjat smågräla på varandra: "Grabbar, det här fixar vi! Bara vi ler och smajlar, så retar det dem och de börjar bråka ännu mer med varandra. Ni ska se, första målet vinner!"

Emellertid tog motståndarna ledningen med 1-0, efter en hörna om jag minns rätt. Strax efter kom en lång, hög boll från vårt försvar upp till höger på deras planhalva. Deras vänsterhalv och vår högerinner kämpade skuldra vid skuldra att nå bollen först. Vår högerinner får en fot på bollen och sänder iväg den med en spark som lyfter bollen högt upp i luften där den majestätiskt seglar i en lång, hög lyra över deras utrusande målvakt och studsar på själva mållinjen in i mål. **1-1.**

Spänningen stiger på planen. Fem minuter före full tid. Frispark till oss, åter i högerinnerposition strax utanför deras straffområde. Sven-Ivan klipper till, en hård, flack boll, som studsar i det våta gräset och skjuter ny fart som bara hårda flacka bollar kan i vått gräs. Eller om Zlatan avlossat, förstås. Deras målvakt utan chans. **2-1.**

Vinst! Fröjd och gamman! Se fotot!

Några veckor senare är det stor prisutdelning på markan i alla möjliga tävlingar. Fotbollslaget kallas fram. Konferencieren efterlyser lagledaren. "Vargen" hinner resa sig till hälften när Sven-Ivan griper in: "Kan fanjunkare Lindh stiga fram?" Med oefterhärmlig imponant min lyfter "Björnen" och skrider mot podiet. ●

Erfarenheterna från Ryssland blev spänningsroman

Efter studier på Tolkskolan 86/87 blev han riskkapitalist och fondförvaltare i Ryssland. Idag leder han den filantropiska stiftelsen The World We Want (3W), som stödjer socialt entreprenörskap i utvecklingsländer. I maj kommer hans första roman *Dirigenten från St Petersburg* ut. Hugin & Munin intervjuar Paul Leander-Engström.

Skribent: Karolina Lindén, TolKS 08/09
Foto: Damm Förlag

Hej Paul! Snart kommer *Dirigenten från St Petersburg*, berätta om boken!

Boken är en spänningsroman som utspelar sig i Moskva 2003. Den beskriver det ryska näringslivet och det politiska spelet i en tid när enorma förmögenheter skapas över en natt och vad som händer när alla vill roffa åt sig en så stor del av kakan som möjligt. Mitt i allt detta står Tom Blixen, en svensk finansskulle. Det är genom honom vi får bevittna denna omvälvande tid i Rysslands historia.

Boken bygger på dina egna erfarenheter från Ryssland, berätta om dem!

Jag gjorde lumpen på Tolkskolan 86/87 och fick efter det tjänsten som försvarssekreterare på ambassaden i Moskva. Det förändrade mitt liv kan man säga - jag började förstå och tycka om Ryssland. När jag lämnade Moskva var jag var inställd på att bli diplomat efter studier på Juristlinjen och Handels i Stockholm. 1991 arbetade jag i Estland som vicekonsul för UD. Då såg jag inte så mycket potential i före detta Sovjetunionen och började arbeta som konsult i Sverige. 1993 fick jag ett telefonsamtal från Martin Andersson, en tolkskolekollega, som åkt till Moskva för att hjälpa till med privatiseringen under Jeltsin. Han övertalade mig att komma dit, så jag sa upp mig och flyttade. Där

Dirigenten från St Petersburg

blev jag en av de första delägarna i investmentbanken Brunswick, som kom att bli den största i Ryssland. Vi hade en enorm fördel av att kunna språket och kulturen. Information var en ständig bristvara. 1996 startade jag tillsammans med min tolkkollega, Mattias Westman, fondförvaltningsbolaget Prosperity Capital, som förvaldade ryska aktier. Det höll jag på med i elva år, jag sålde min andel 2007.

Under hela den här tiden skrev jag dagbok. Jag nedtecknade banala, otäcka och kulturella händelser jag var med om. Det blev grunden till boken.

Du har skrivit boken tillsammans med författaren Camilla Grebe, hur kom det sig?

Camilla och jag är vänner sedan tiden på Handels. Hon har redan skrivit tre böcker och det var naturligt att be henne om hjälp när jag inte kom längre med det enorma manus jag hade skrivit ihop genom åren.

Hur mycket i boken är verkligt?

Allting bygger på verkliga händelser. Sedan har vi bytt branscher, platser och namn för att ingen skall känna sig utpekad.

Huvudpersonen Tom Blixen har vissa likheter med dig, är han du?

Tom Blixen är inte jag. Han gick till exempel inte på Tolkskolan. Jag ville medvetet placera honom lite på avstånd, så det finns ingen stark känsla av alter ego. Jag har faktiskt lättare att identifiera mig med Tom Blixens andreman, den ryske åklagaren Sergej Skurov.

Kommer man som rysktolk kunna känna igen sig av dina beskrivningar? Jag hoppas att andra tolkar ska kunna känna igen sig och tycka att beskrivningarna känns autentiska. Det finns både saker som alla som varit i Ryssland kan relatera till, men också sådant som bara de som varit lite mer insatta kommer att känna igen. ●

Dirigenten från St Petersburg kommer ut den 27 maj.